

ผู้นำทางการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตย
Political leaders and democratic development

วีระกิตติ เอกอัศววิจิตร¹, ไพฑูรย์ มาเมือง, สุเนตร ธนศิลป์พิชิต

Veerakit keakkaravichit, Phaitoon Mamuang, Sunait Thanasinlapaphichit

นักวิชาการอิสระ¹

Independent scholar

อาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย²

Lecturer Faculty of Chaiyaphum Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya

University

E-mail: wirakittixekxakhrwicit@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 19 เมษายน 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 23 พฤษภาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 23 พฤษภาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอถึงการพัฒนาประชาธิปไตย อันเกิดจากปัจจัยหลายอย่างที่จะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประชาธิปไตยทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยเฉพาะการขับเคลื่อนและการผลักดันทางด้านนโยบายของผู้นำทางการเมือง อีกทั้งคุณลักษณะที่ดีของผู้นำทางการเมืองจึงนับว่ามีส่วนสำคัญต่อภาพลักษณ์ทางการเมืองและสามารถเป็นเหตุจูงใจให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและเกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งคุณลักษณะที่ดีของผู้นำทางการเมือง ประกอบด้วย ผู้นำทางการเมืองที่มีคุณภาพ เป็นผู้ทำงานเพื่อส่วนรวมด้วยความเสียสละ เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ เป็นผู้ที่มีความประพฤติที่ดี เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมนั้น หากผู้นำทางการเมืองสามารถกำหนดนโยบายและส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจถึงหลักการประชาธิปไตยและตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการปกครองแล้ว สังคมก็จะกลายเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมประชาธิปไตย นำไปสู่สังคมประชาธิปไตย อันประกอบด้วย 1. อิสรภาพ ความมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิต การพูด การเขียน อย่างไม่ไปละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่อยู่ภายใต้อาณัติของผู้มีอิทธิพลใด ๆ 2. เสมอภาค ความเท่าเทียมกันในฐานะประชาชนในสังคม ให้ความสำคัญต่อคนทุก ๆ คนในฐานะหน่วยหนึ่งอย่างเท่าเทียม มีสิทธิในการปกครองและสิทธิต่าง ๆ ในการแสดงออกหนึ่งคนหนึ่งเสียงไม่มีใครมากกว่าใคร 3. ภราดรภาพ ความเป็นพี่น้อง ความเป็นเพื่อนพ้องน้องพี่ มีจิตใจเกื้อกูล เห็นอกเห็นใจ สนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 4. ความสุจริต ถูกต้อง การดำเนินชีวิตและหน้าที่การทำงานอย่างตรงไปตรงมา ไม่นำประโยชน์ต่าง ๆ เข้าตนเองและพวกพ้อง มีสัมมาอาชีวะ 5. ความรับผิดชอบ การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ดูแลเอาใจใส่ในบทบาทหน้าที่ของตนเอง รับผิดชอบในการทำให้เกิดผลสำเร็จลุล่วงตามหน้าที่และบทบาทที่ได้รับ

คำสำคัญ : ผู้นำทางการเมือง, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, ประชาธิปไตย

Abstract

This academic article the objective is to present the development of democracy. This is caused by many factors that will be important mechanisms in driving the development of democracy at both the local and national levels. Especially the drive and policy push of political leaders. In addition, good characteristics of political leaders are considered to be an important part of the political image and can be a reason for motivating citizens to have more confidence and participation in politics. The good characteristics of political leaders include quality political leaders. Be a person who works for the public with sacrifice. Be a visionary Be a person with a good quality of life Is a person with knowledge and ability Being a person with morality and ethics If political leaders can set policies and encourage people to understand the principles of democracy and realize the importance of participation in governance, then Society will become a society with a democratic culture. leading to a democratic society Which consists of freedom, the freedom to live, speak, and write freely. without infringing on the freedom of others Have your own personality Not under the mandate of any influential person. Equality. Equality as citizens in society. Give importance to every person people as a unit equally There is the right to rule and various rights to express one voice, no one is more than anyone else, brotherhood, brotherhood. brotherly friendship Have a supportive mind, sympathize, support, and help each other. Honesty is correct. Living life and work honestly Do not bring various benefits to yourself and your friends. Have right livelihood and responsibility Knowing your own roles and responsibilities Take care of your own roles and responsibilities. Responsible for achieving results according to duties and roles received.

Keywords: political leaders, political participation, democracy.

บทนำ

ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองตนเองของประชาชน ตรงกันข้ามกับระบอบอำนาจนิยม (เช่น ระบอบราชาธิปไตย, ระบอบเผด็จการทหาร, ระบอบอำมาตยาธิปไตย) ซึ่งเป็นระบอบปกครองโดยคนเดียว หรือโดยคนกลุ่มน้อย ผู้มีอำนาจมากกว่าประชาชนทั่วไป (เรียกว่า พวกอภิสิทธิชน) ในโลกยุคเศรษฐกิจตลาดเสรีสมัยใหม่ คนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นพลเมือง ผู้เสียภาษี(ทั้งทางตรงและทางอ้อม) และเป็นเจ้าของสาธารณสมบัติร่วมกัน เชื่อว่าระบอบประชาธิปไตย เป็นระบอบที่จะสร้างความมีประสิทธิภาพ(ในการแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ) และความเป็นธรรม ได้มากกว่าระบอบอำนาจนิยม ในบางสถานการณ์ ในระบอบอำนาจนิยม อาจจะมีผู้ปกครองที่เป็นคนดีหรือคนเก่งอยู่บ้าง แต่ก็ไม่มีหลักประกันว่า เขาหรือลูกหลาน หรือพรรคพวกเขา ที่ได้ตำแหน่งจากการสืบเชื้อสาย หรือการแต่งตั้ง จะปกครองประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมสำหรับคนส่วนใหญ่เสมอไป เพราะระบบสืบเชื้อ

สายและแต่งตั้งเป็นระบบที่ไม่แน่นอน และไม่มีประสิทธิภาพ และเพราะการให้คนสืบทอดอำนาจโดยไม่มี การตรวจสอบถ่วงดุลมักนำไปสู่การฉ้อฉลเพื่อประโยชน์ส่วนตน ระบบประชาธิปไตยดีกว่าระบอบอำนาจนิยมในแง่ที่ว่า มีระบบคัดเลือกผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพกว่า และมีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ปกครองมีอำนาจมากเกินไปได้ดีกว่า แต่ทั้งนี้ต้องเป็นระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ใช่สักแต่ว่ามีการเลือกตั้ง แต่ยังมี การซื้อเสียงขายเสียง การโกง การใช้ อำนาจและระบบอุปถัมภ์ และที่สำคัญในด้านค่านิยมประชาธิปไตยที่ประชาชน ระบบการศึกษา สื่อมวลชน ฯลฯ ควรช่วยกันสร้าง คือ ๑. เป็นคนที่มีเหตุผล ยอมรับเรื่องสิทธิหน้าที่ ความเป็นจริงในทางสังคม เคารพในตัวเอง เคารพในศีลธรรมและประโยชน์ร่วมกันของส่วนรวม ๒. มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ มีความเคารพซึ่งกันและกัน และมีความสามัคคี ๓. เข้าใจความจำเป็นและประโยชน์ของการเข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นพลเมืองของประเทศ เพื่อประโยชน์ของสมาชิกทุกคนในระยะยาว ๔. เคารพกฎหมายและดำเนินชีวิตในกรอบของกฎหมายที่มีเหตุผลและเป็นธรรม ๕. มีจิตใจเปิดกว้างและพร้อมที่ปรับตัวรับกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ ๖. เป็นคนที่มีความรับผิดชอบผูกพันกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป ๗. มีจิตใจที่เป็นธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่มีอคติต่อผู้ที่มีความแตกต่างจากตน เช่น นักร้อง ศาสนาอื่น หรือเชื้อชาติอื่น เป็นต้น (วิทยากร เชียงกูล, ออนไลน์) ดังนั้น ผู้นำทางการเมืองจึงเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนซึ่งเป็นกลไกสำคัญเพื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

1. แนวคิดผู้นำทางการเมือง

1.1 ความหมายของผู้นำทางการเมือง

นักวิชาการได้กล่าวถึง ความหมายของนักการเมืองไว้หลายท่าน ดังนี้

ผู้นำทางการเมือง คือ "บุคคลซึ่งยึดกุมตำแหน่งที่เด่นที่สุดในรัฐบาล และมีอิทธิพลทางการเมืองมากที่สุด พวกเขาเข้าสู่การเมือง (Stephen Skowronek อ้างถึงใน พรหมรินทร์ พรหมเกิด, 2556, หน้า 417)

ผู้นำทางการเมือง คือ "บุคคลซึ่งถือครองตำแหน่งที่เด่นที่สุดที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหน้าที่ (author) ในโครงสร้างอำนาจของรัฐ และพวกเขาเหล่านี้สามารถกำหนดผลลัพธ์ (outcome) ของกระบวนการตัดสินใจได้ (Robert Elgle อ้างถึงใน (พรหมรินทร์ พรหมเกิด, 2556: 417)

ผู้นำทางการเมืองคือ "บุคคลที่ถือครองตำแหน่งที่เด่นที่สุด ที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหน้าที่ในโครงสร้างอำนาจรัฐ เขาเป็นบุคคลที่มีอำนาจและอิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองอย่างแท้จริง" (พรหมรินทร์ พรหมเกิด, 2556: 417)

เมื่อพิจารณาความหมายของผู้นำตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทั้งสองยังได้แบ่งผู้นำออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน คือ

1) ผู้นำที่มีอำนาจแต่ไม่มีอิทธิพล ผู้นำเหล่านี้มักเป็นผู้นำที่มีตำแหน่งใหญ่โต เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี นายพล ปลัดกระทรวง อธิบดี ประธานกรรมการ บริษัท

กรรมการผู้จัดการใหญ่ ฯลฯ บุคคลเหล่านี้มีอำนาจที่ทรงสิทธิ์ตามฐานะของตำแหน่งที่ใหญ่โตที่ตนดำรงอยู่ แต่อาจไม่มีอิทธิพลในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่สำคัญในสังคมหรือองค์กรที่พวกเขาสังกัดอยู่ เช่น นายกรัฐมนตรี หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ไม่ได้สร้างประวัติศาสตร์หรือสร้างอิทธิพลที่ผู้คนอยากทำตาม เมื่อหมดอำนาจวาสนาลงคนทั่วไปได้กล่าวถึงเป็นเพียงแค่ “นักการเมืองธรรมดา” ที่มาแล้วก็ผ่านไป แต่หากเขาได้สร้างอิทธิพลที่มีคุณค่าทิ้งไว้ให้คนกล่าวขวัญถึง ผู้คนจะเรียกขานกันว่าเป็น “รัฐบุรุษ”

2) ผู้นำที่มีอิทธิพลแต่ไม่มีอำนาจ ผู้นำเหล่านี้ไม่ได้อยู่ในตำแหน่งที่มีอำนาจใหญ่โต แต่อาจเป็นผู้นำทางความคิด ผู้นำทางปัญญา ผู้นำที่มีเครือข่ายกว้างขวาง ฯลฯ หากแต่อิทธิพลของพวกเขาคงทอดส่งต่อกันจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง จากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ปัจจุบันผู้นำเหล่านี้ยังสามารถสร้างผลสะท้อนได้กว้างขวาง และทรงอิทธิพลที่ทำให้มีผู้คนเดินตามหรือทำตามเป็นจำนวนมาก และเป็นผู้นำที่สร้างการเปลี่ยนแปลงได้มากกว่าและยั่งยืนกว่า

3) ผู้นำที่มีทั้งอำนาจและอิทธิพล ผู้นำประเภทนี้มีตำแหน่งใหญ่โต ในขณะเดียวกันก็สามารถสร้างอิทธิพลจนผู้คนอยากเดินตาม ผู้นำเหล่านี้ได้แก่ผู้นำทางการเมืองคนสำคัญ ๆ ของโลก (สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ และ สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริ, 2542: 17-20)

1.2 ประเภทของผู้นำทางการเมือง

ประเภทของผู้นำทางการเมือง (Type of Political Leaders)

จำแนกผู้นำทางการเมืองออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

รัฐบุรุษ (statesman) เป็นผู้นำในเชิงอุดมคติ ผู้นำเหล่านี้ส่วนใหญ่ คือ สถาปนิกทางการเมือง (political architects) ที่ได้สร้างสรรค์รัฐใหม่ เขายังสร้างสันติภาพที่คอยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เป็นนักพูด (orator) กระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่มวลชนในยามที่เกิดวิกฤตการณ์ของชาติ เมื่อวันวานเขา คือ ผู้วางรากฐาน (founders) ในปัจจุบันเขาคือนักสำรวจหรือผู้ริเริ่มแผ้วถางทางใหม่ (pathfinders) แต่สำหรับอนาคตเขา คือ ผู้สร้างตำนาน (legends)

นักปลุกระดมทางการเมือง (demagogues) คำว่า “demagogue” ตามความหมายดั้งเดิมในกรีกโบราณ คือผู้ที่ชนะเลิศการแข่งขันอภิปรายจากบรรดาผู้คนแต่ความหมายในปัจจุบันคำว่า “demagogue” ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้กับผู้นำทางการเมืองที่ต้องการเอาประโยชน์จากความรู้สึกไม่พอใจหรือความรู้สึกที่มีอคติเอนเอียง ซึ่งมีอยู่ก่อนหน้านี้แล้วของประชาชน (who exploits popular prejudices) ผู้นำทางการเมืองประเภทนี้มีลักษณะของการบิดเบือนความจริง ให้คำสัญญาที่ว่างเปล่าเพื่อให้ตัวเองได้อำนาจทางการเมือง และเป็นพวกที่ชอบหลอกลวงและทำให้ประชาชนเข้าใจคลาดเคลื่อน (deceive) โดยมีเป้าหมายเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง นักการเมืองประเภทนี้เป็นพวกจอมวางแผนการโกง (schemers) เป็นพวกนักปลุกระดมหรือปลุกเร้าทางการเมือง (rabble - rousers) และเป็นพวกที่ชอบสนับสนุนให้เกิดสงครามหรือความขัดแย้งขึ้นในสังคม (warmongers)

โดยทั่วไปนักปลุกระดมทางการเมือง จะมีลักษณะของการเป็นบุคคลที่มีความต้องการที่จะปลดปล่อยผู้คน (unbridled personal ambition) แต่ก็ใช้วิธีการต่างๆ ที่ไร้ธรรมะ (unscrupulous

methods) และมีความสามารถในการดึงดูดใจผู้คนได้เก่ง ถ้าหากผู้นำที่แท้จริงแสดงออกถึงการเป็นผู้มีอุดมคติ นักปลุกระดมทางการเมืองก็จะแสดงให้เห็นถึงการมีพฤติกรรมที่ออกนอกกลุ่มนอกทาง ทั้งในเรื่องการแสวงหาความเป็นจริง (truth) และการมีภาวะผู้นำ (leadership)

3. นักการเมืองธรรมดา (ordinary politicians) นักการเมืองธรรมดาก็เหมือนกับผู้มีอาชีพอื่นๆ บางคนอาจมีวิสัยทัศน์มาก แต่บางคนก็ไม่มีทักษะหรือความรู้ความสามารถที่โดดเด่นอะไรเลย นักการเมืองพวกนี้ไม่ถึงกับเป็นภัยอันตราย แต่ก็ไม่ได้ทำอะไรที่เป็นขึ้นเป็นอันในเรื่องที่เป็นสิ่งดีงามให้แก่บ้านเมือง พวกนี้สนใจการสมัครรับเลือกตั้งทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งใหม่ (on getting reelected) หรืออาจเรียกว่าเป็นพวกนักเลือกตั้งก็ได้ อย่างไรก็ตาม นักการเมืองก็อยู่ในตำแหน่งที่มีโอกาสทุจริตได้เสมอในสิ่งที่ดีและถูกต้อง (corruptible) และยังอยู่ในตำแหน่งที่สามารถสร้างความเสียหาย (harm) หรือกระทำในสิ่งที่ดีและถูกต้อง (Good) ได้มากกว่าคนส่วนใหญ่อยู่ดี

4. ผู้นำมวลชน (citizen - leaders) ในบางครั้งบางคราวบุคคลธรรมดาก็สามารถมีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจในวิถี หรือเหตุการณ์ทางการเมืองในระดับชาติได้ โดยที่บุคคลนั้นไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งหน้าที่อยู่ในหน่วยงานของรัฐบาล แต่จากการที่เขามีบุคลิกลักษณะเฉพาะ เช่น ในเรื่องการเสียสละและอุทิศตน (dedication) มีความสามารถส่วนตัวในการดึงดูดความสนใจต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง (personal magnetism) หรือแม้กระทั่งมีความกล้าหาญ จนผู้คนมีความประทับใจและผู้คนอยากเดินตามผู้นำเช่นนี้จึงได้ชื่อว่าเป็น “ผู้นำมวลชน” ที่แท้จริง (Thomas M. Magstadt อ้างถึงใน พร อัมรินทร์ พรหมเกิด, 2556: 422-423)

1.3 คุณสมบัติผู้นำทางการเมืองไทยที่พึงประสงค์

ผู้นำทางการเมืองไทยที่พึงประสงค์จะต้องมีคุณสมบัติอย่างน้อย 10 ประการ ดังต่อไปนี้

1) ผู้นำทางการเมืองที่มีคุณภาพ ตามความหมายนี้ ผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์จำเป็นต้องเป็นบุคคลที่คุณภาพสูง กล่าวคือ นอกจากจะมีคุณวุฒิที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารประเทศชาติแล้ว ผู้นำยังต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ ความเก่งกาจ ฉลาดรอบรู้ ที่สำคัญต้องเป็นนักบริหารที่มีความสามารถอย่างดีเลิศในสามด้านคือ บริหารคน บริหารงาน บริหารเศรษฐกิจ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และต้องเป็นคนที่ชอบเรียนรู้ มีลักษณะเป็นนักเรียนตลอดชีวิต ไม่ปฏิเสธสิ่งใหม่ เปิดใจพัฒนาตนเองให้ก้าวทันโลกตลอดเวลาหากผู้นำทางการเมืองเป็นผู้ที่ปฏิเสธความรู้ คิดว่าตัวเองเก่งแล้ว มุ่งเพียงสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติอย่างรวดเร็ว หากแต่ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบระยะยาวแล้ว ผู้นำเช่นนี้ก็จะนำประเทศชาติ สังคม และประชาชนโดยรวมไปสู่ความล้มเหลวและพ่ายแพ้ในที่สุด

2) ผู้นำทางการเมืองที่เป็นผู้มีคุณประโยชน์ ทำงานเพื่อส่วนรวมด้วยความเสียสละ หมายความว่า ผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ต้องกระทำทุกสิ่งโดยเห็นแก่ส่วนรวมเป็นหลัก ไม่เห็นแก่ส่วนตัว พวกพ้อง ไม่ทำหน้าที่เพื่อหาผลประโยชน์ส่วนตัวและต้องไม่ประนีประนอมกระทำตามแรงกดดันของกลุ่มพลังหากเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือเป็นผลร้ายต่อประเทศชาติ ผู้นำเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อการเลือกตั้งหลุดพ้นจากปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงแล้ว เพราะบุคคลที่ลงทุนในการซื้อเสียงนั้น เมื่อเขาได้

ตำแหน่งทางการเมืองแล้วย่อมต้องหาทางถอนทุนคืน และแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ขณะดำรงตำแหน่งอันเป็นเหตุให้ผู้นำทางการเมืองเหล่านั้นไม่สามารถเสียสละหรือมีอุดมการณ์เพื่อมวลชนเป็นหลัก ได้โดยข้อเท็จจริงแล้ว ในอนาคตประชาชนไทยจะมีความการศึกษาที่ดีขึ้น มีความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น และระดับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจะสูงขึ้น เมื่อประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น การขายเสียงก็จะลดลง ประกอบกับการตรวจสอบของสื่อมวลชนและกลุ่มพลังต่าง ๆ จากภาคประชาสังคมจะเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ดังนั้น บุคคลที่จะได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงต้องเป็นบุคคลที่มีความตั้งใจจริงในการเป็นผู้นำทางการเมือง เพราะภาระหน้าที่เหล่านี้เป็นภารกิจที่หนัก และไม่มีผลประโยชน์มหาศาลให้กอบโกยอีกต่อไป ผู้นำทางการเมืองจึงต้องเป็นบุคคลที่มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายที่สามารถทำงานหนักได้ มีความพร้อมด้านจิตใจที่สามารถทนต่อแรงกดดันและสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี เศรษฐกิจที่ต้องหวังเรื่องปากท้อง และเป็นบุคคลที่พร้อมจะเข้ามาทำงานด้วยความเสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมอย่างแท้จริง

3) ผู้นำทางการเมืองที่เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ผู้นำทางการเมืองที่เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล จะเป็นคนที่น่าเชื่อถือของคนที่ติดตามและคนที่ติดต่อสัมพันธ์ด้วย โดยทั่วไปผู้คนอยากฟังความคิดเห็นและมุมมองของเขา เพื่อทราบทิศทางในการก้าวเดินตามไป ดังนั้น ผู้นำทางการเมืองในโลกยุคใหม่ จึงจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ มองเห็นอนาคตได้ เป็นคนที่มีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ เป็นผู้เปิดกว้างในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความคิดเป็นสากลพร้อม ๆ กับสามารถรักษาความเป็นไทยไว้ได้สามารถติดต่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนานาประเทศได้ในยุคเทคโนโลยีขั้นสูงและในยุคข้อมูลข่าวสาร ทำให้โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาก ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกทั้งเล็กและใหญ่ จะถูกเชื่อมด้วยระบบต่างๆ ที่สัมพันธ์เกี่ยวโยงกันไปหมดจนเป็นระบบที่ซับซ้อน ดังนั้น การกระทำของประเทศหนึ่ง ๆ ย่อมมีผลกระทบต่อประเทศอื่นด้วย ประเทศต่าง ๆ จึงต้องพยายามที่จะรักษาผลประโยชน์ของตนในการมีความสัมพันธ์กับประเทศอื่น ๆ ผู้นำทางการเมืองไทยในอนาคตจึงยังต้องการบุคคลที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถเข้าใจสถานการณ์ของโลกได้อย่างลึกซึ้ง ทั้งในสภาพปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต เพื่อที่จะสามารถดำเนินนโยบายที่เอื้ออำนวยต่อผลประโยชน์ของประเทศและประชาชนในชาติได้

4) ผู้นำทางการเมืองที่มีคุณลักษณะชีวิตที่ดี ตามข้อนี้หมายความว่า ผู้นำทางการเมืองต้องมีลักษณะพื้นฐานของการดำเนินชีวิตแบบเสมอต้นเสมอปลาย ก่อนเข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นอย่างไร เมื่อได้รับตำแหน่งแล้วก็ต้องเป็นเช่นนั้น คุณลักษณะชีวิตที่ดีที่ควรมีได้แก่ มีความเมตตากรุณาต่อประชาชนผู้ทุกข์ร้อน คนด้อยโอกาสในสังคม และชนกลุ่มน้อยในประเทศ มีความมุ่งมั่นที่จะยกระดับในเรื่องสิทธิมนุษยชนเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันด้วยความเสมอภาค รู้จักการให้อภัย มีความมั่นคงในอารมณ์ รักษาจิตสำนึกที่ถูกต้องและชอบธรรมอยู่เสมอ นอกจากนี้ ยังต้องมีความสุขภาพ อ่อนน้อมถ่อมตน มีความขยันขันแข็ง มีความกล้าในการตัดสินใจ และกล้ารับผิดชอบในการกระทำของตน

5) ผู้นำทางการเมืองที่มีเกียรติประวัติ หมายความว่า ผู้นำทางการเมืองในอนาคตต้องมีประวัติดี มีการดำเนินชีวิตต่อดีจนถึงปัจจุบัน ทั้งในชีวิตหน้าที่การงานและชีวิตส่วนตัวที่โปร่งใส มีชีวิตครอบครัวที่เป็นแบบอย่างที่ดี เนื่องจากชีวิตครอบครัวเป็นภาพที่สะท้อนผู้นำประเทศยังไม่สามารถ

บริหารครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดในสังคมได้แล้ว เมื่อมีโอกาสดำรงตำแหน่งทางการเมืองเขาจะสามารถบริหารประเทศให้ดีขึ้นได้อย่างไร เนื่องจากผู้นำทางการเมืองในอนาคตไม่เพียงแต่ต้องได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่เท่านั้น หากแต่ยังต้องได้รับการยอมรับจากนานาประเทศในโลกอีกด้วย

6) ผู้นำทางการเมืองที่มีวาจาดี ผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ในอนาคต ต้องเป็นผู้ที่มีวาทศิลป์ มีคำพูดที่สุภาพ พร้อมทั้งจะรักษาคำพูดไว้อย่างมั่นคง สามารถพูดจาสื่อสารได้ดีกับบุคคลทุกระดับของสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังควรเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี วางตัวได้อย่างเหมาะสม และสามารถเป็นตัวแทนของประเทศได้อย่างดีในการนำพาประเทศก้าวสู่เวทีโลก

7) ผู้นำทางการเมืองที่มีคุณธรรมและจริยธรรม ผู้นำทางการเมืองในอนาคตต้องมีคุณธรรม จริยธรรมประจำใจ มีความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต จริใจต่อประเทศชาติและประชาชน คุณธรรมและจริยธรรมนับเป็นคุณสมบัติที่เด่นและเป็นคุณค่าต่อประเทศชาติมากที่สุด หากผู้นำทางการเมืองขาดคุณธรรมและจริยธรรมเสียแล้ว แม้เขาจะเก่งกล้าสามารถและมีการศึกษาดีสักเพียงใดก็ไม่สามารถนำพาประเทศไปสู่ความไพบูรณ์และสงบสุขได้ โดยสรุปแล้ว ผู้นำทางการเมืองต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมมากกว่าคนธรรมดาทั่วไป อริสโตเติล กล่าวว่า “ถ้าการปกครองนั้นไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมแล้วไซ้การปกครองนั้นย่อมเลวแต่สถานเดียว”

8) ผู้นำทางการเมืองที่มีความเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว และกล้าหาญ ขณะเดียวกันก็รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา ในข้อนี้หมายความว่า แม้ว่าสังคมในอนาคตจะไม่ได้เป็นยุคที่ต้องทำศึกสงครามอย่างในอดีต แต่ผู้นำทางการเมืองที่มีคุณสมบัติเข้มแข็งและกล้าหาญ ก็ยังคงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะหน้าที่ของการเป็นผู้นำทางการเมืองนั้นคือ การจูงใจและนำพาคนจำนวนมากไปสู่เป้าหมายเดียวกันให้ได้ จึงเป็นสิ่งที่ไม่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ผู้นำต้องมีความเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว และกล้าหาญ ความเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยวและกล้าหาญของผู้นำจะแสดงออกในลักษณะของการกล้าตัดสินใจ และมีความเข้มแข็งในการรับแรงกดดันจากรอบด้าน ผู้นำจึงต้องยืนหยัดในการตัดสินใจของตน หากการตัดสินใจนั้นถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติโดยส่วนรวม ขณะเดียวกันก็ต้องรู้จักผ่อนหนักผ่อนเบาตามความเหมาะสม เนื่องจากความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวนั้นง่ายต่อการนำไปสู่ความเป็นเผด็จการ ผู้นำจึงต้องใช้อำนาจอย่างเป็นธรรม

9) ผู้นำทางการเมืองต้องมีทีมงานที่มีความสามารถ ในสังคมยุคข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีขั้นสูงที่ซับซ้อน ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ จะเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จนคนไม่สามารถเรียนรู้ได้ครบถ้วนทันเวลา ดังนั้น จึงไม่มีผู้นำคนใดสามารถมีความรู้ในทุกเรื่องอย่างครบถ้วนได้ จึงจำเป็นต้องอาศัยทีมงานในการช่วยกันทำงาน ทำการวิเคราะห์และวิจัยข้อมูล เพื่อให้สามารถนำไปกำหนดเป็นนโยบายและมีการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ผู้นำจึงไม่เพียงแต่ต้องมีความรู้ความสามารถโดยส่วนตัวเท่านั้น แต่ต้องสามารถสร้างทีมงานที่ดีได้ด้วย ผู้นำที่จะสามารถสร้างทีมงานได้นั้น ต้องเป็นผู้นำที่สนใจความสำเร็จของทั้งทีมงานมากกว่าความสำเร็จของตนเอง การทำงานเป็นทีมเป็นวิธีการทำงานที่สร้างงานได้เป็นทวีคูณ

10) ผู้นำทางการเมืองที่มีอุดมการณ์ประชาธิปไตย ผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ในอนาคต จำเป็นต้องมีอุดมการณ์ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ไม่ใช่ผู้นำทางการเมืองในลักษณะของสังคมอุปถัมภ์ ผู้นำทางการเมืองที่มีลักษณะของความเป็นประชาธิปไตย จะช่วยจรรโลงและช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากประชาชนได้เห็นแบบอย่างและช่วยให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับมากขึ้น ตามกระแสโลกที่ประชาธิปไตยเบ่งบานมากขึ้นเรื่อย ๆ อันจะส่งผลดีต่อประเทศทั้งในด้านการค้า การลงทุน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2556)

2. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2.1 หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1. หลักที่ถือว่าประชาชนเป็นแหล่งที่เกิดและเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ
2. หลักการในการมีส่วนร่วมของประชาชน
3. การใช้หลักเหตุผล
4. หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากโดยไม่ละเมิดสิทธิของฝ่ายข้างน้อย
5. กฎหมายหรือหลักนิติธรรม
6. หลักความเสมอภาค (จรรยา สุภาพ, 2535: 53)
7. หลักการปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน
8. รัฐบาลมีอำนาจจำกัดและจำเป้น โดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน
9. หลักการประนีประนอม กล่าวคือ พยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง (โรงเรียนกัณฑ์ธรรมณ์, [ออนไลน์])

ประเวศ วะสี กล่าวว่า ประชาธิปไตยมีฐานอยู่ที่การเคารพความเป็นมนุษย์ของคนอื่นหรือของคนทุกคน ด้วยความเชื่อในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนว่าทุกคนมีคุณค่ามีศักยภาพที่จะเรียนรู้ มีอิสรภาพ มีความรัก ความเอื้ออาทรต่อกัน และร่วมมือกันในการพัฒนาสังคมให้เกิดความถูกต้อง เกิดประโยชน์สุขต่อทุกคน (ประเวศ วะสี, 2537: 23) เสน่ห์ จามริก และไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรม เห็นว่า เกณฑ์คุณค่าสากลของสังคมที่เป็นประชาธิปไตยนั้นคือ “การมีอิสรภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ” และเกณฑ์คุณค่าของสังคมไทยจะต้องมี “ความสุจริต ถูกต้องและความรับผิดชอบ” ผนวกเข้าไปด้วย โดยเสนอให้สังคมไทยใช้ความพยายามในการสร้างเสริมให้กลายเป็นวัฒนธรรมหรือเป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิตที่เน้นอิสรภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ สุจริตถูกต้อง และมีความรับผิดชอบ โดยมีความเข้าใจถึงความหมายของแต่ละประการ ดังนี้ (ไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรม อ้างในสถาบันพระปกเกล้า, 2544: 10)

อิสรภาพ ความมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิต การพูด การเขียน อย่างเป็นอิสระ โดยไม่ไปละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น ความเป็นตัวของตัวเอง ไม่อยู่ภายใต้อำนาจของผู้มีอิทธิพลใด ๆ

เสมอภาค ความเท่าเทียมกันในฐานะประชาชนในสังคมให้ความสำคัญต่อคนทุก ๆ คนในฐานะหน่วยหนึ่งอย่างเท่าเทียม มีสิทธิในการปกครองและสิทธิต่าง ๆ ในการแสดงออกหนึ่งคนหนึ่งเสียง ไม่มีใครมากกว่าใคร

ภราดรภาพ ความเป็นพี่น้อง ความเป็นเพื่อนพ้องน้องพี่ มีจิตใจเกื้อกูล เห็นอกเห็นใจ สนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ความสุจริตถูกต้อง การดำเนินชีวิตและหน้าที่การงานอย่างตรงไปตรงมา ไม่นำประโยชน์ต่าง ๆ เข้าตนเองและพวกพ้อง มีสัมมาอาชีวะ

ความรับผิดชอบ การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ดูแลเอาใจใส่ในบทบาทหน้าที่ของตนเอง รับผิดชอบต่อในการทำให้เกิดผลสำเร็จลุล่วงตามหน้าที่และบทบาทที่ได้รับ

นอกจากนี้ อมร รักษาสัตย์ และคณะ ได้ให้ลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยในแง่ของหลักการและอุดมการณ์ไว้ ๑๔ ข้อดังนี้

- ๑) ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุด
- ๒) รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชนหรือโดยความยินยอมของประชาชน
- ๓) ประเทศขนาดใหญ่ในปัจจุบันนิยมใช้ประชาธิปไตยทางอ้อมจะต้องมีการเลือกตั้ง ผู้แทนและพนักงานของรัฐอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม โดยประชาชนสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างอิสระ
- ๔) สถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ตัดสินใจทางการเมืองหรือวางนโยบายสาธารณะต้องตั้งขึ้นด้วยวิธีทางแห่งการแข่งขันเพื่อได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบจากประชาชน
- ๕) ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตลอดเวลา ผ่านกลไกต่าง ๆ หรือใช้สิทธิที่จะแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้โดยตรง
- ๖) รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชนประชาชนมีสิทธิติชมควบคุมการทำงานของรัฐบาลตลอดเวลาและมีสิทธิเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่กำหนดไว้
- ๗) อำนาจในการปกครองประเทศต้องไม่อยู่ในกำมือของคนคนเดียวหรือกลุ่มเดียวต้องมีการแบ่งอำนาจปกครองประเทศอย่างน้อยในระดับหนึ่ง
- ๘) รัฐบาลต้องมีอำนาจจำกัด มีการแบ่งและกระจายอำนาจมีการตรวจสอบและถ่วงดุลหรือคานอำนาจซึ่งกันและกัน
- ๙) หน้าที่หลักของรัฐบาลคือการส่งเสริมปัจเจกชน เสรีภาพ ความเสมอภาค ภราดรภาพของประชาชน
- ๑๐) การตัดสินใจสำคัญต้องเป็นไปตามเสียงฝ่ายข้างมากโดยคำนึงถึงสิทธิของฝ่ายข้างน้อย
- ๑๑) ประชาชนมีความเสมอภาคกันในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความเสมอภาคในสายตาของกฎหมาย และความมีโอกาสเท่าเทียมกันในด้านต่าง ๆ ทุกคนมีศักดิ์ศรีและไม่มีใครมีอภิสิทธิ์เหนือผู้อื่น
- ๑๒) ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ อย่างกว้างขวางโดยรัฐบาลให้หลักประกัน และคุ้มครองการใช้สิทธิเสรีภาพนั้นอย่างน้อยในสิทธิเสรีภาพพื้นฐานที่สำคัญ

๑๓) ประชาชนต้องมีอิสระในการพูด การพิมพ์ การแสดงความคิดเห็น การร่วมชุมนุม การตั้งพรรคการเมืองเพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศได้จริง และอย่างมีข้อมูล ข่าวสาร

๑๔) รัฐบาลต้องใช้หลักการปกครองโดยกฎหมาย หรือหลักนิติธรรม ไม่ใช่อำนาจตามอำเภอใจ เช่น บุคคลจะถูกจับกุมคุมขังหรือถูกลงโทษได้ก็เฉพาะเมื่อมีกฎหมายกำหนดว่ามีความผิดและจะต้องได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็วเปิดเผยโดยคณะตุลาการที่ไม่ลำเอียง ฯลฯ (วิทยากร เชียงกูล, [ออนไลน์])

บทสรุป

การพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศที่มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยนับเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมากเพื่อจะนำไปสู่เป้าหมายการปกครองตามหลักการประชาธิปไตย แต่กระนั้นแล้วการพัฒนาประชาธิปไตยย่อมต้องอาศัยเหตุปัจจัยประกอบกันอยู่หลายด้าน ซึ่งส่วนสำคัญประการหนึ่งจำเป็นจะต้องอาศัยการผลักดันจากผู้นำทางการเมือง นับเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตย นอกจากนี้ผู้นำทางการเมืองมีความจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา รวมถึงเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม อันจะส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นและก่อให้เกิดความศรัทธาในการมีส่วนร่วมในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยต่อไป

บรรณานุกรม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. อนาคตผู้นำทางการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า. กรุงเทพฯ :

ซีเคเอสเอ็มเดีย, 2556

จรรยา สุภาพ, ระบบการเมืองเปรียบเทียบ, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2535), หน้า 53.

ประเวศ วะสี, การพัฒนาประชาธิปไตยและการปฏิรูปทางการเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2537), หน้า 23.

พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, สังคมวิทยาการเมือง, ขอนแก่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2556, หน้า 417

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, อ่างใน, สถาบันพระปกเกล้า, แผนพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย,

(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544), หน้า 10.

สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ และ สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริ (2542 “บทนำจากบรรณาธิการ”.ในผู้นำ. สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ และ สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริ (บก.) กรุงเทพฯ : มติชน, หน้า 17-20

อมร รักษาสัตย์, การศึกษากับการพัฒนาประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541), หน้า 32-33.

โรงเรียนกัณฑ์ธรรมณ์, ประวัติการปกครองระบอบประชาธิปไตย, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล:

<http://www.kr.ac.th/ebook/saiyud/b1.htm> [สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2567].

วิทยากร เชียงกูล, หลักการของระบอบประชาธิปไตย, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <http://witayakornclub.wordpress.com/2007/06/26/democratic/> [สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2567].